

ZAPISNIK

2. SKUPNE SEJE STRATEŠKEGA SVETA ZA PREHRANO IN STRATEŠKEGA SVETA ZDRAVSTVO

torek, 7. 5. 2024

Prisotni člani: dr. Nataša Fidler Mis (SSP), dr. Erik Brecelj (SSZ), dr. Boštjan Jakše (SSP), dr. Zlatko Fras (SSP), dr. Samo Kreft (SSP), dr. Tanja Kamin (SSP), dr. Andreja Vezovnik (SSP), Veronika Cukrov (SSP), Lilijana Mahne (SSP), dr. Aida Kamišalić Latifić (SSP), dr. Žiga Malek (SSP), Nika Tavčar (SSP), mag. Mojca Dolinar (SSP), Vesna Marinko (SSP), Eva Knez (SSP), Zvezdana Maurič Vražič (SSP), dr. Tit Albreht (SSZ), mag. Mira Šavora (SSZ), Hajdi Kosednar (SSZ), Anka Rode (SSZ), dr. Denis Pavliha (SSZ), dr. Grega Strban (SSZ), mag. Ana Vodičar (SSZ), Marjan Pintar (SSZ), Gorazd Podbevšek (SSZ).

Odsotni člani: dr. Ana Frelih Larsen (SSP), dr. Aleš Kuhar (SSP), Dan Juvan (SSP), Uroš Vajgl (SSP), dr. Ivan Eržen (SSP), Janja Zupančič (SSP), Monika Ažman (SSZ), mag. Gregor Cuzak (SSZ), dr. Petra Došenović Bonča (SSZ), dr. Vojko Flis (SSZ), dr. Radko Komadina (SSZ), mag. Dolores Kores (SSZ), mag. Dorjan Marušič (SSZ), mag. Alan Medveš (SSZ), dr. Peter Radšel (SSZ), Tjaša Sobočan (SSZ), mag. Egon Stopar (SSZ), dr. Igor Švab (SSZ), dr. Iztok Takač (SSZ), Janez Poklukar (SSZ), mag. Renata Rajapakse (SSZ),

Ostali prisotni: dr. Robert Golob, predsednik vlade, Klemen Boštjančič, minister za finance, Mateja Čalušič, ministrica za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, mag. Katja Božič (MF), Gordana Možina (MDDSZ), Kaja Pungerčar (MDDSZ), Tim Krhlanko (MDDSZ), Mitja Brezovnik (MF), Marko Potočnik (MF), Franc Stanonik (MGTŠ), Lara Habič (MKGP), Katja Križnar (MVI), Katja Povhe Jerele (MZ), mag. Jadranka Gustinčič (KPV), dr. Metka Paragi (KPV), Erik Scheriani (KPV), Simona Pirnat Skeledžija (KPV), Monika Golob Sluga (KPV), Petra Aršič (KPV), Katja Gornik (KPV).

Dnevni red:

1. Predstavitev izhodišč oziroma možnosti za spremembe pri obdavčitvi sladkih pijač in nezdrave hrane ter alkohola in alkoholnih pijač

2. Razno

Skupno sejo Strateškega sveta za prehrano in Strateškega sveta za zdravstvo, ki se je pričela ob 15. uri, je vodil dr. Erik Brecelj, predsednik Strateškega sveta za zdravstvo.

AD/1

Minister Klemen Boštjančič je uvodoma pojasnil, da se je od zadnjega skupnega srečanja v zvezi z obravnavano temo spremenil Zakona o trošarinah, s katerim so se dvignile trošarine na tobačne izdelke. V primerjavi s sosednjimi državami je maloprodajna cena tobačnih izdelkov v Sloveniji nižja od maloprodajnih cen v Avstriji in Italiji ter višja kot na Hrvaškem. Sočasno je bil predlagan tudi dvig trošarin na alkohol, ki so bile nazadnje spremenjene leta 2014, vendar so se naknadno odločili, da bodo z obravnavo obdavčitev alkohola nadaljevali, ko bo potekala razprava o obdavčitvi nezdrave hrane.

Ministrstvo bo poskušalo doseči ravnovesje med različnimi stališči vključenih resorjev, ki segajo od gospodarstva in kmetijstva do zdravstva. Glavni cilj je zmanjšanje porabe alkohola in izogibanje zgolj pridobivanju dodatnih davčnih prihodkov.

Državna sekretarka mag. Katja Božič je predstavila predloge za spremembe davčne zakonodaje glede obdavčitve sladkih pijač, pijač z dodanimi sladkorji, energijskih pijač, alkohola in alkoholnih pijač. Predlogi bodo vključeni v paket zakonodajnih predlogov, ki bodo šli v javno razpravo predvidoma še v mesecu maju.

Predlagani ukrepi so plod številnih razprav in analiz, ki so jih izvedli strokovnjaki ter deležniki iz različnih sektorjev, vključno z zdravstvenim, gospodarskim in kmetijskim. Ukrepi so bili predstavljeni kot odgovor na naraščajočo zaskrbljenost zaradi negativnih učinkov uživanja alkohola in nezdrave hrane na javno zdravje, zlasti na področju prekomerne telesne teže, srčno-žilnih bolezni in drugih kroničnih bolezni.

Predlog za povišanje trošarin na alkoholne izdelke, kot so pivo in žgane pijače, je bil sprožen z namenom zmanjšanja škodljivih učinkov uživanja alkohola, še posebej med mladimi. Vendar pa so se med razpravami pojavila nasprotujoča si stališča. Medtem ko je Ministrstvo za zdravje podpiralo dodatno obdavčitev alkohola zaradi njenih potencialno pozitivnih vplivov na zdravje, so mu nasprotovali Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter predstavniki prehranske industrije. V razpravah so se izpostavila različna nasprotujoča si izhodišča, pri čemer so nasprotovanja prihajala zlasti iz ekonomskega sektorja, ki opozarja na možnost negativnih učinkov na gospodarstvo, še posebej na sektor gostinstva in turizma. Poleg tega obstaja tudi bojazen glede prelivanja prodaje na črni trg, kar bi lahko privedlo do izgub prihodkov in povečanja nezakonitih dejavnosti.

Cilj dodatne obdavčitve nezdrave hrane je spodbuditi bolj zdrave prehranjevalne navade med prebivalci. Predlog vključuje uvedbo dodatnih davčnih bremen na sladke in energijske pijače ter druge visoko kalorične izdelke.

Obdavčitev sladkih pijač je ena od ključnih točk predlagane davčne reforme, ki temelji na znanstvenih dokazih o negativnih učinkih prekomernega uživanja sladkorja na zdravje. Sladke pijače, kot so gazirane pijače, sadni napitki, energijske pijače in podobni izdelki, vsebujejo visoke koncentracije dodanega sladkorja in kalorij. Znanstvene študije kažejo na močno povezavo med prekomernim uživanjem sladkih pijač in povečanim tveganjem za debelost, diabetes tipa 2 in drugimi boleznimi, zato se reforma osredotoča na točno te izdelke.

Predlagana davčna reforma si prizadeva zmanjšati porabo sladkih pijač s povišanjem njihove cene prek dodatnih davčnih bremen. Višje cene naj bi spodbudile potrošnike k zmanjšanju uživanja teh pijač ali celo k prehodu na bolj zdrave alternative, kot so voda, nesladkani čaji ali sadni sokovi brez dodanega sladkorja. To lahko dolgoročno prispeva k izboljšanju javnega zdravja in zmanjšanju bremena kroničnih bolezni, povezanih s prekomernim uživanjem sladkorja.

Kritiki obdavčitve sladkih pijač pogosto opozarjajo na morebitne neželene posledice, kot so regresivni učinki na socialno šibkejšo skupino prebivalstva, ki morda porabijo večji delež svojega dohodka za nakup teh izdelkov. Poleg tega obstaja tudi pomislek, da bi lahko višje cene spodbudile potrošnike k iskanju alternativnih, morda manj zdravih možnosti, kar bi lahko vplivalo na celotno prehransko vedenje in na koncu celo zmanjšalo pričakovane koristi reforme.

Zato je pomembno, da se pri načrtovanju obdavčitve sladkih pijač upoštevajo različni dejavniki, vključno s socialnimi, ekonomskimi in zdravstvenimi vidiki, ter da se sprejmejo ukrepi za zmanjšanje morebitnih negativnih posledic. To lahko vključuje kombinacijo progresivne obdavčitve sladkih pijač s spodbudami za zdrave alternative, izobraževanje potrošnikov o škodljivih učinkih sladkih pijač in ukrepe za zagotovitev dostopnosti zdravih možnosti za vse.

Pomembno je omeniti, da so predlagani ukrepi del širšega pristopa k spodbujanju zdravega načina življenja in zmanjšanju negativnih vplivov na javno zdravje. Ob tem pa se upoštevajo tudi socialnoekonomski vidiki, da se prepreči morebitne negativne posledice za gospodarstvo in prebivalstvo ter se zagotovi uravnotežen pristop k obdavčitvi.

Med razpravo so se izpostavili tudi pomembni izzivi glede obdavčitve vina, ki trenutno ni predmet trošarin. Kljub nekaterim pomislekom glede njegove obdavčitve zaradi svoje posebne vloge v slovenskem vinorodnem okolju, so nekateri predlagali tudi razmislek o njegovi dodatni obdavčitvi.

V sklepnem delu predstavitve so bile predstavljene ocene javnofinančnih učinkov predlaganih ukrepov, ki so podprte z mednarodnimi primerjavami in analizami. Kljub razlikam v stališčih je bil izražen skupni cilj: doseči kompromisno rešitev, ki bi upoštevala različna stališča in potrebe vseh deležnikov.

Celoten proces predstavlja kompleksen izziv, ki zahteva premišljeno ravnanje in sodelovanje med različnimi sektorji ter vladnimi organi. S tem želimo doseči uravnotežen pristop k obdavčitvi, ki bo upošteval tako javno zdravje kot tudi gospodarske vidike ter socialno pravičnost.

Predsednik vlade je poudaril, da je državna sekretarka navedla izhodišča za razpravo in ne končnih predlogov sprememb zakonodaje. Ministrstvo za finance je določilo prioritete, ki bi bile smiselno usklajene s prednostnimi nalogami Ministrstva za zdravje. Pomembno je tudi, da se pridobi pogled zdravstvene in prehranske stroke. Medtem ko vinorodne dežele običajno ne obdavčujejo vina, razen Francije, imajo skandinavske države precej visoke trošarine na alkohol. Sledenje pozitivnim zgledom je smiselno.

Dr. Boštjan Jakše meni, da predlagani ukrepi ne zasledujejo zdravstvenih učinkov. V zvezi s tem je izpostavil pereče statistike glede zdravstvenih težav v Sloveniji, kot so prekomerna telesna teža, umrljivost zaradi alkohola, ter visoki stroški zdravljenja sladkorne bolezni, srčnih bolezni in drugih zdravstvenih stanj. Opozoril je tudi na povečanje debelosti v vseh generacijah, še posebej med otroki in starostniki. Poudaril je potrebo po transparentnosti in iskrenosti v zdravstveni politiki ter opozoril, da nobena vlada ne more rešiti sistemskih izzivov v zdravstvu, če se ne naslavlja osnovnih problemov. Kritičen je bil do pomanjkanja ukrepov za reševanje teh težav ter postavil vprašanje, ali politika deluje v korist državljanov ali zgolj v korist izbranih interesnih skupin.

Dr. Tit Albreht je opozoril na agresivno oglaševanje alkoholnih in sladkih pijač v medijih ter kritiziral marketinško strategijo pivovarske industrije, ki skuša promovirati brezalkoholne izdelke kot zdravo alternativo, vendar v resnici ne spodbuja zdravega življenjskega sloga. Izpostavil je negativne posledice prekomernega uživanja gaziranih pijač in alkohola, kot so debelost in jetrna ciroza. Opozoril je na pomembnost finančnega nadzora nad proizvodnjo alkoholnih in sladkih pijač ter poudaril potrebo po partnerskem odnosu med državo in industrijo za zmanjšanje vsebnosti sladkorja in alkohola v izdelkih. Kritičen je do prodaje tobaka v trgovinah s hrano ter zagovarja premik prodaje tobaka v posebne trgovine. Poudaril je, da so potrebni večplastni ukrepi za spodbujanje zdravega načina življenja in zmanjšanje porabe škodljivih substanc.

Dr. Tanja Kamin izpostavlja dve ključni točki v razpravi. Prva se nanaša na nezadostno finančno pokritje stroškov, povezanih z uživanjem alkohola, ki ga prinašajo prihodki iz trošarin. Poudarja, da trenutni ukrepi ne zasledujejo zdravstvenih ciljev, ampak interese drugih sektorjev. Drugič, opozarja na pomembnost premišljenega dviga cen alkohola ali sladkih pijač, saj prenizek dvig ne bo spremenil vedenja ljudi. Pričakuje se, da bodo vzporedni ukrepi, poleg davčne politike, bolj učinkovito naslovili izzive na področju alkoholne politike.

Dr. Grega Strban je poudaril, da so v preteklosti, ko so se sprejemali zakoni, s katerimi smo želeli omejiti določena ravnanja, sprožile različne polemike, v katerih so se večinoma izražali pomisleki glede predlaganih rešitev in očitki, da bodo ponovno najbolj prizadeti najbolj socialno šibki. Kot primer je omenil namero ob pripravi predloga zakona, ki bi posameznike, vpletenih v kazniva dejanja, obvezal k plačilu

stroškov zdravljenja, ki bi bilo posledica kaznivega dejanja. Takrat je bila ta ideja izzivana z vprašanjem, ali bi to vključevalo tudi primere prometnih nesreč, povzročenih zaradi alkohola. Zato se je tudi ob pripravi ukrepov, vezanih na dodatne obdavčitve nezdrave hrane treba vprašati, kaj s temi predlogi zasledujemo. Strinja se, da bi lahko z drugačnimi ukrepi dosegli boljše rezultate, na primer s promocijo zdravega življenjskega sloga. Poudaril je tudi pomembnost razmisleka o socialnih učinkih novega davka ter njegovi povezavi z zdravstvenim sistemom. Končal je z vprašanjem/opozorilom, da bi morala biti sredstva, zbrana na ta način, namenjena zdravstvu.

Eva Knez je poudarila, da Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ne nasprotuje novim davkom, sploh, če ti ukrepi prispevajo k izboljšanju zdravja prebivalcev. Kljub temu želijo, da so ti ukrepi del celovitega sistema in ne le sredstvo za polnjenje proračuna. Predlagajo, da bi komunikacija o teh ukrepih potekala pod okriljem Ministrstva za zdravje, skupaj s celotnim naborom ukrepov na tem področju, saj bi argumentacija predlaganih ukrepov, utemeljena na zdravstvenih vidikih, verjetno prinesla boljši odziv javnosti. Izpostavila je tudi pomen dokazov oziroma dobrih praks iz tujine, ki kažejo, da lahko takšni ukrepi dejansko zmanjšajo porabo škodljivih izdelkov, kot so sladke pijače ali alkohol.

Dr. Nataša Fidler Mis je spomnila, da je bil na prejšnji seji predstavljen primer iz Velike Britanije, kjer so uspešno uvedli progresivno davčno stopnjo za sladke pijače. Pri njih po novem sistemu pijače z vsebnostjo do 5 mg sladkorja niso obdavčene. Posledično je industrija spremenila recepture pijač, kar je privedlo do izdelave številnih pijač z nizko vsebnostjo sladkorja. Potrošniki so te izdelke začeli pogosteje kupovati, kar je imelo pozitiven učinek na njihovo zdravje. Ta model je tudi zmanjšal industrijsko nasprotovanje. Zato bi bilo smiselno spremljati in prilagajati modele, ki so se v praksi izkazali za uspešne, in jih še bolj prilagoditi lokalnim razmeram.

Mag. Mira Šavora je izrazila pomisleke glede usmerjenosti ciljev, ki se ne osredotočajo na blaginjo prebivalstva in poudarila, da se ne strinja s predvidevanjem, da bi povečanje davkov na alkohol povečalo samooskrbo s tovrstnimi pijačami. Primerjala je situacijo s trženjem nekaterih drugih prehranskih izdelkov, ki smo jih včasih kupovali v tujini, ker so bili cenejši, potem pa smo to začeli opuščati, saj se je izkazalo, da se zaradi porabe goriva to ne izplača. Prepričana je, da se lahko potrošniške navade hitro spremenijo. Poleg tega je opozorila na resne posledice zlorabe alkohola, ki jih opaža v praksi, še posebej med mladimi. Poudarila je povečano dostopnost alkohola mladostnikom in izpostavila tragedije, ki so posledica tega. Zaključila je s poudarkom, da so potrebne spremembe, vendar morajo biti usmerjene k želenim ciljem in da moramo biti pripravljeni sprejeti tudi večje korake, če želimo doseči želene rezultate.

Dr. Zlatko Fras je izpostavil velike zdravstvene izdatke za kronične bolezni in ocenil, da je trenutni načrt obdavčitve premalo ambiciozen, predvsem pa ni v skladu s priporočili strateškega sveta. Izrazil je željo po večji učinkovitosti in vplivu na odločitve pri oblikovanju različnih politik. Spomnil je na obdobje po prelomu tisočletja, ko je bila Slovenija vodilna pri promociji zdravja in preprečevanju kroničnih bolezni ter izrazil obžalovanje nad trenutnim stanjem. Poudaril je potrebo po večji progresivnosti, proaktivnosti in drznosti pri sprejemanju odločitev. Meni, da 25 % zvišanje trošarin za alkoholne pijače ni dovolj in predlaga razmislek o višjih stopnjah, kot so 50 ali celo 100 %. Dvomi, da bi se nekdo iz npr. Ljubljane vozil na Hrvaško po alkoholne pijače, ker bi bile tam cenejše. Nasprotno – prepričan je, da bi se na ta način poraba alkohola zmanjšala. Opozoril je na pozitivne izkušnje iz tujine, ki bi jim pri obdavčitvah sladkih pijač morali slediti tudi pri nas.

Dr. Samo Kreft je poudaril, da se strinja s potrebo po celovitem naboru ukrepov za reševanje problema prekomerne porabe sladkih pijač, pri čemer davki predstavljajo enega od ključnih elementov. Izrazil je mnenje, da so trenutna izhodišča premalo ambiciozna in bi bilo treba postaviti višje cilje. Predlagal je postopno uvedbo ničelne stopnje davka na zdrava živila, kot so zelenjava, polnozrnata žita in stročnice, da bi se spodbudila njihova poraba. Glede trošarine je izrazil prepričanje, da je ta oblika obdavčitve bolj pravična, saj omogoča diferenciacijo glede na vsebnost sladkorja v pijačah, kar z DDV-jem ni mogoče doseči. Predlagal je postopno povečevanje trošarine, ki bi omogočilo bolj uravnoteženo obdavčitev sladkih pijač. Poudaril je tudi potrebo po jasnih tarifnih opredelitvah, da se prepreči izmikanje industrije in

iskanje novih izdelkov, ki bi se izognili obdavčitvi. Opozoril je, da so bile v predstavitvi Ministrstva za finance za višjo obdavčitev predvidene tudi mineralne vode in naravni sadni sokovi, kar ni utemeljeno, potreben je razmislek o pripravkih za izdelavo napitkov (npr. cedevita), izpostavil pa je tudi vino kot neupravičeno izjemo pri obdavčitvi. Izrazil je tudi dvom o upravičenosti do nižje stopnje obdavčitve za hrano hišnih ljubljencev.

Dr. Nataša Fidler Mis se je strinjala, da je treba pripraviti celovit nabor rešitev za obdavčitev sladkih pijač. Strokovnjaki so že med leti 2012 in 2014 pripravili širok spekter predlogov glede te problematike, ki so jih podprla tudi različna združenja pacientov in nevladne organizacije. Že takrat so si prizadevali, da bi bili med prvimi v svetu, ki bi uvedli takšne ukrepe za omejevanje porabe sladkih pijač. Sedaj pa opaža, da je več kot polovica držav že uvedla podobne ukrepe, kar pomeni, da Slovenija zaostaja. Izrazila je tudi zaskrbljenost, da se težave zaradi porabe sladkih pijač še povečujejo, zato poziva k čim prejšnjemu ukrepanju in ustreznim rešitvam.

Predsednik vlade je strnil stališče Ministrstva za finance, ki presega zgolj proračunske cilje in se osredotoča na podporo prejšnjim usmeritvam ter strokovnim pogledom. Poudaril je pomen celovitega političnega in strokovnega pristopa, ki bi moral vključevati jasne smernice glede zdravstvenih in prehranskih politik. Nadalje je izpostavil, da predstavljeni materiali odražajo le eno plat problema in da je ključno, da se te perspektive dopolnijo s konkretnimi zdravstvenimi smernicami. V ospredje je postavil postopen pristop k reševanju izzivov na področju sladkih pijač in nezdrave prehrane, ob čimer morajo biti davčne rešitve načrtovane tako, da podpirajo cilje zdravja in prehrane, ter da so usklajene s politikami na teh področjih. Njegovo stališče je, da bi morale Ministrstvo za finance podpirati uresničevanje področnih politik, ne zgolj slediti proračunskim interesom. Ta pristop ocenjuje kot korak v pravo smer, saj se osredotoča na celovito razumevanje zdravstvenih in prehranskih vidikov ter stremi k usklajenosti davčnih in zdravstvenih politik.

Eva Knez je opozorila, da če želimo sprejeti resne ukrepe, ne bi smeli vključevati vprašanja o obdavčitvi hrane za živali, saj to ne spada pod pristojnosti Ministrstva za zdravje. Predlaga, da se to vprašanje obravnava ločeno, v okviru drugega postopka.

Mag. Ana Vodičar je pohvalila Ministrstvo za finance in podprla vse napore, ki bi lahko spremenili prehranjevalne navade državljanov. Meni, da bi morali biti koraki še odločnejši. Opozorila je, da so nekateri predstavljeni finančni podatki nekoliko zastareli, saj so trenutni izdatki ZZZS še višji, zlasti na področju zdravstva, zato predlaga hitrejše ukrepanje. Ob tem je predlagala, da se poleg ukrepov za obdavčitev sladkih pijač, hkrati uvede tudi spodbude za zdravo prehrano in razmisli o komplementarnih ukrepih, npr. ureditev trga energijskih pijač za otroke, spodbujanje več gibanja, še posebej med mladostniki, ipd. Kot posebej zaskrbljujoče je izpostavila, da domače družinske celice ne zagotavljajo več dovolj gibalne aktivnosti otrokom, zato je treba to spremeniti tako doma kot v šolah. Prav tako bi morali preprečiti, da bi alkoholne pijače postale najcenejša izbira za otroke na zabavah. Sprejem celostnega nabora ukrepov hkrati bi bilo zelo koristno, vendar lahko tudi manjši koraki vodijo v pravo smer.

Vesna Marinko je izpostavila, da so bila njihova prizadevanja za dvig trošarin na Ministrstvu za zdravje doslej precej osamljena, saj so njihove želje za ukrepe višje od predlaganih. Poudarila je, da je uživanje alkohola ključni dejavnik za kronične nenalezljive bolezni in izgubljena zdrava leta življenja, zato si želijo bolj ambiciozne ukrepe. Do danes ni bilo politične volje za sprejem celovite alkoholne politike, čeprav je to obveza na podlagi Zakona o omejevanju alkohola iz leta 2004. Nedavno so na Ministrstvu za zdravje ustanovili delovno skupino, ki bo pripravila prvi dvoletni program za omejevanje porabe alkohola v zadnjih 20 letih. Poleg tega si želijo, da bi vlada in druga ministrstva podprla spremembe zakonodaje in pripravila podlago za Resolucijo o nacionalnem programu, ki bi zagotovila konsenz v državi glede tega vprašanja.

Dr. Žiga Malek se je strinjal z vsemi predstavljenimi pripombami. Poudaril je potrebo po omejitvi dostopnosti alkohola v Sloveniji. Med svojim bivanjem v tujini je opazil, da alkohol prodajajo v specializiranih trgovinah, doma pa je alkohol lahko dostopen v navadnih trgovinah s hrano. Poudaril je,

da se ne bi smeli primerjati z državami, ki imajo največje težave z alkoholom, ampak z državami EU, ki so te težave že rešile. Kot primer je izpostavil, da v državah v zahodni Evropi, ne moreš kupiti močnejšega alkohola v trgovinah, kar kaže na potrebo po bolj reguliranem dostopu. Poleg tega omejevanje alkohola lahko pomembno zmanjša okoljske vplive, saj gre velik del pesticidov uporabljenih v Sloveniji za trajne nasade, kot so vinogradi in hmeljišča. To ne bo ogrozilo prehranske varnosti, kot nekateri trdijo, ampak bo pozitivno vplivalo na okolje.

Dr. Boštjan Jakše je povzel predsednika vlade, ki je ponudil rešitev za zdravstveni sistem in sicer tako, da bi temeljil na nagrajevanju zdravih, kar danes ni praksa. V Sloveniji imamo 150.000 ljudi, ki uživajo alkohol in 211.000 ljudi, ki imajo diabetes. Zmanjšanje uživanja alkohola za 20 % bi lahko pomembno zmanjšalo breme za zdravstveni sistem. Poudaril je še, da bi zmanjšanje kroničnih bolezni omogočilo financiranje različnih projektov v državi. Postavljeno je bilo vprašanje Ministrstvu za zdravje o pričakovanih učinkih alkoholne politike in kako so ti učinki ocenjeni. Na koncu je ponovno izpostavil, da je prekomerno uživanje alkohola resen problem, ki ga je treba nasloviti.

Vesna Marinko je izpostavila, da bi Slovenija lahko sledila primerom dobrih praks iz sveta v boju proti problemom, povezanim z alkoholom. Ena od predlaganih rešitev je omejitev oglaševanja alkohola, zlasti na digitalnih platformah, ki so postale pomemben informacijski kanal mladostnikov. Poudarila je potrebo po uskladitvi pravil za oglaševanje v fizičnem in digitalnem okolju ter uvedbo ustrezne cenovne politike, ki bi omejila dostopnost alkohola. Pri tem je navedla minimalno ceno na enoto alkohola, primer dobre prakse, ki jo že uveljavljajo v nekaterih državah. Prav tako je omenila pomembnost označevanja alkoholnih pijač, saj trenutno potrošniki ne vedo, koliko kalorij vsebujejo. Poudarja, da je v načrtu še več ukrepov, ki bodo usmerjeni v preventivo.

Dr. Erik Brečelj je ponovil, da finančna stran ukrepov sicer ne bo bistveno vplivala na proračun, vendar je ključno spremljati učinke na zdravje. V skladu z razpravo, ki je bila že na prvi skupni seji, ponovno predlaga dvig minimalne cene vina in večje obdavčenje cenениh alkoholnih pijač, kar bi imelo pozitiven vpliv na zdravje. Poleg tega opozarja na potrebo po selektivnem pristopu pri obdavčenju sladkih pijač in prepovedi ali vsaj močnemu obdavčenju energijskih pijač, ki so še posebej škodljive. Poudarja, da je ključno slediti javnim zdravstvenim ukrepom za izboljšanje zdravja prebivalstva in da se sredstva, zbrana z obdavčitvijo sladkih pijač, alkohola in druge nezdrave hrane prelijejo v zdravstveno blagajno.

Zvezdana Maurič Vražič poudarja, da je problem sladkorja izrazito opaziti v referenčnih ambulantah. Ker dela v referenčni ambulanti, opaža, da je sladkor bolj problematičen od alkohola. Sladke pijače in sladkarije so velik izziv pri pacientih, zlasti glede prekomerne porabe. Poudarja potrebo po razlikovanju med naravnimi in dodanimi sladkorji ter podpira ukrepe Ministrstva za zdravje v tej smeri. Predlaga omejevanje reklam za sladke izdelke in označevanje dodanih sladkorjev na embalaži. Ozaveščanje ljudi o minimalnih količinah sladkorja je pomemben ukrep, podpreti bi bilo treba strokovno delo dietetikov in poleg obdavčitve sprejeti tudi druge ukrepe za zmanjšanje porabe sladkih pijač.

Mag. Katja Božič je izpostavila, da je Ministrstvo za finance v vlogi iskanja kompromisa, ki bi imel zadostno podporo in bi lahko uspešno preстал zakonodajno proceduro. Ministrstvo nima lastnih interesov in si želi poenotenje deležnikov v tej zadevi. Hkrati opozarja, da davčna politika sama po sebi ne more rešiti družbenih problemov, saj je le podporna politika. Meni, da ni najboljši pristop, da se najprej uvaja davke in šele nato sprejema druge politike. Izpostavlja tudi pomembnost razlikovanja med upadom prodaje in dejansko uporabo ter opozarja, da lahko upad prodaje negativno vpliva na javne finance in sredstva za odpravljanje posledic uživanja teh substanc. Ministrstvo za finance zato natančno posluša argumente vseh vpletenih strani, vendar ugotavlja, da so si cilji in pričakovanja v tej zadevi zelo nasprotujoči.

Dr. Zlatko Fras poudarja, da vlada deluje v interesu državljanov in meni, da bi lahko z zmanjšanjem pojavnosti kroničnih nenalezljivih bolezni posredno razbremenili proračun, čeprav bi morda izgubili nekatere dohodke. Nezdravo prehranjevanje, celo bolj kot samo sladke pijače, močno vpliva na javno

zdravje. Modele za ukrepanje na tem področju že imamo, v sodelovanju z ameriški univerzami so bili predlagani že pred več kot desetimi leti, vendar so bili zavrnjeni. Ravno zaradi tega si je obetal od sodelovanja v strateškem svetu, da bomo naredili bolj smeje korake v tej smeri. Kot je že večkrat omenil, predlaga, da bi se sredstva za financiranje različnih manjših projektov preusmerila in namenila za financiranje pomembnejših večjih projektov, ki bi bili podlaga za oblikovanje politik in ukrepov za izvajanje le-teh. Odgovornost posameznih resorjev je, da določijo cilje za neko politiko (npr. protialkoholno politiko) in se osredotočijo na njihovo doseg.

Mag. Katja Božič pojasni, da priprava politik zahteva čas, Ministrstvo za finance pa zaradi časovnih omejitev želi narediti korak naprej in pripraviti spremembe davčne zakonodaje v enem koraku, kar bi povečalo predvidljivost davčnega okolja. Cilj je, da te spremembe začnejo veljati s 1. 1. 2025. Pri oblikovanju rešitev bodo upoštevali pričakovanja, omejitve in pripravljenost drugih deležnikov za sodelovanje. Predlagajo manjše dvige DDV-ja na sladke in energijske pijače ter trošarin na alkohol, ob podpori promocijskih aktivnosti za ozaveščanje o škodljivih posledicah uporabe teh izdelkov. Poudarjajo, da davki sami po sebi ne bodo rešili težav, ampak so ključni ukrepi za omejevanje uporabe.

Hajdi Kosednar pozdravlja ukrepe glede sladkih pijač, saj meni, da je sladkor velik problem tudi pri mladih. Opozarja pa, da ukrepi v zvezi z alkoholom ne smejo spodbuditi povečane domače proizvodnje alkohola, saj bi to lahko poslabšalo problem sive cone proizvodnje alkohola v Sloveniji. Ocenjuje, da je že sedaj 50 % proizvodnje alkohola v državi nelegalne in bi strogi ukrepi lahko še povečali to problematiko.

Dr. Erik Breclj je izrazil dvom o upravičenosti strahu pred domačo proizvodnjo alkohola, saj meni, da z današnjo informacijsko podporo lahko spremljamo obdelovalne površine, ki so namenjene tovrstni dejavnosti, pri čemer omeni svojo izkušnjo z vinogradom. Prepričan je, da bi javnost bolje sprejela ukrepe, če bi bili usmerjeni v zdravstvene koristi in ne zgolj v proračun, zato poziva vse pristojne, da pripravijo nabor ukrepov, ki bi spremljali davčno obravnavo nezdrave hrane in pijače. Predlaga, da se na naslednji seji septembra obvesti o sprejetih ukrepih oba strateška sveta, predvsem pa ocenjuje, da se moramo teme loti odločno in pogumno.

Dr. Tanja Kamin se strinja, da ni razloga za pretirani strah pred povečano domačo proizvodnjo alkohola, ker se v praksi dogaja, da kmetje opuščajo vinograde in sadovnjake, povečuje pa se pridelava krme za živali. Predvsem poudarja pomen regulacije dostopnosti alkohola, ki se lahko izvaja preko davčne politike, prodajnih mest (kje, kdaj in kdo lahko kupuje alkoholne pijače) in številnih drugih spremljevalnih ukrepov. Omenila tudi dobre zakone, kot je npr. Zakon o omejevanju uporabe alkohola, vendar opozarja na pomanjkanje nadzora. Po podatkih inšpekcijskih služb je kršitev zelo malo, ko pa so bili na terenu po metodi »skrivnega kupca«, pa se je izkazalo, da je kršitev zelo veliko (več kot 90 %).

Dr. Boštjan Jakše je izpostavil vprašanje legitimnosti prvega ukrepa, ki je po njegovem mnenju zgolj simbolične narave, saj npr. dvig cene piva za 3 cente ne bo imel resnega učinka na uporabnike. Toliko ali pa še več uporabniki pustijo samo za napitnino. Opominja, da iskanje legitimnosti s sramežljivimi ukrepi, ni pravi pristop.

Mag. Mira Šavora je izrazila razočaranje nad pomanjkanjem ukrepov za spodbujanje zdravega prehranjevanja (tudi ukrepov za omejitve uporabe alkohola) na eni strani, medtem ko še vedno spodbujamo subvencije za širitev vinogradov. Na področju kmetijstva je s tega vidika veliko neizkoriščenih priložnosti (spodbujanje sadjarstva, ipd.). Ukrepi na tem področju bi morali biti celostni, pri čemer morajo sodelovati vsi pristojni resorji. Poudarila je potrebo po bolj aktivni promociji zdrave hrane, še posebej med mladimi, ter opozorila na prekomerno oglaševanje nezdravih prigrizkov in alkoholnih pijač. Kritično je izpostavila neustrezno prehrano v šolah, kjer mnogi še vedno nimajo dostopa do primerne hrane. Samo z majhnimi koraki ne bomo dosegli pravega učinka.

Eva Knez je pojasnila, da se na ministrstvu trudijo za spremembo prehranjevalnih navad prebivalcev. Prenovili so oglaševalske kampanje, vložili bodo tudi veliko naporov v ozaveščanje ljudi o zdravi prehrani.

Ustanovili so delovno skupino za promocijo slovenske in ekološke hrane v javnih zavodih ter spodbujanje ekološke pridelave preko ukrepov SKP-ja. Poleg tega so se sestali z avstrijskim organom za varno hrano, kar kaže na pomen medsektorskega sodelovanja. V kratkem bodo imeli prvi sestanek medresorske skupine, z namenom, da identificirajo skupne vsebine ki bodo del kampanj, za katere bodo zagotovili sredstva. Kljub izzivom zakonodaje glede oglaševanja zdrave hrane, se zavedajo pomena tega in to postavljajo kot prioriteto.

Dr. Tanja Kamin je opozorila na to, da se oglaševalci v današnjem času poslužujejo različnih načinov sporočanja, ki obidejo zakonodajo, zato klasično oglaševanje ni več edina problematična oblika. Poudarila je, da industrija ponudnikov hrane in pijače ustvarja dogodke, ki prikazujejo življenjske situacije, vključno z uživanjem alkohola, kar promovira določene življenjske sloge in izdelke na način, ki se izogne regulaciji oglaševanja. Zato meni, da je treba tudi regulacijo tržnega komuniciranja urediti bolj celostno.

Anka Rode je izrazila obžalovanje, da je minilo pol leta, odkar se je razpravljalo o posledicah uživanja sladkih pijač in alkohola, brez konkretne akcije. Opozorila je na resnost teh posledic, ki imajo po njenem mnenju velik vpliv na javno zdravje in družbo kot celoto. Meni, da sistemsko urejanje ni dovolj, saj so vsakršni koraki že prepozni. Poudarila je pomen tudi manjših korakov, ki bi pokazali resnost problema, ter izrazila dvom v pristnost skrbi za zdravje, če se hkrati preveč upošteva mnenje močne industrije.

Gorazd Podbevšek se strinja s povedanim in izraža upanje, da bo strateški svet podprl korake v pravo smer, tudi če niso dovolj veliki. Poudarja, da mora biti stroka bolj ambiciozna, nujno pa je podpreti vsak korak v pravo smer, tudi manjši, saj bo sicer težko doseči spremembe. Strinja se, da uvedba normalne stopnje DDV in taks na nekatere skupine živil ni politično lahka odločitev, vendar je podpora korakom v pravo smer ključna za napredek.

Marjan Pintar, državni sekretar na Ministrstvu za zdravje, opozarja, da implementacija protialkoholne politike in politike zelene prehrane ni enostavna naloga, vendar meni, da so v zadnjih dvajsetih letih na področju njihovih pristojnosti naredili pomembne korake naprej. Poudarja, da se te politike že izvajajo in je treba nadaljevati z njihovim izvajanjem ter jih izboljševati. Glede ukrepov, o katerih je tekla razprava, bo pokazal čas, kako učinkoviti bodo. Fiskalni učinki niso bistveni, saj je cilj izboljšati stanje na področju zdravja. Kljub napredku pri obravnavi alkoholizma opozarja na nove negativne pojave in oblike odvisnosti, kot npr. odvisnost od različnih medijev, omrežij, interneta, ki zahtevajo stalno prilagajanje in izboljševanje strategij.

Vesna Marinko je pojasnila da Ministrstvo za zdravje junija načrtuje predstavitev dvoletnega programa za omejevanje alkohola, ki bo vključeval tudi spremembe Zakona o omejevanju uporabe alkohola. Cilj je oblikovati celovito alkoholno politiko za prihodnost. Kot zanimivost je predstavila stališče državljanke, ki je bilo podano v javni razpravi ob obravnavi Zakona o trošarinah. Gospa je izrazila razočaranje, ker alkohol ni bil vključen v predlog, saj je upala, da bo njen mož prenehal piti. S tem je želela poudariti, da je poleg industrije treba upoštevati tudi vpliv na posameznike, saj so v ospredju tudi mali ljudje. Člane obeh strateških svetov je seznanila tudi, da Ministrstvo za zdravje konec junija organizira veliko mednarodno konferenco v sodelovanju z Euro-Health mrežo, posvečeno alkoholu in alkoholni politiki, na kateri pričakujejo okoli 200 tujih strokovnjakov s področja zdravja in drugih področij. Poseben poudarek bo na označevanju, obdavčitvi in drugih ukrepih. Konec junija ministrstvo začne tudi posebno kampanjo, namenjeno alkoholu, kar vse predstavlja pomembne korake Ministrstva za zdravje na tem področju.

Po končani razpravi so člani obeh strateških svetov sprejeli:

SKLEP št. 1: Strateški svet za prehrano in Strateški svet za zdravstvo sta se seznanila z izhodišči oz. možnostmi za spremembe pri obdavčitvi sladkih pijač in nezdrave hrane ter alkohola in alkoholnih pijač, ki jih je pripravilo Ministrstvo za finance in izrazila pomisleke glede obdavčitve rastlinskih napitkov ne glede na njihovo vsebnost sladkorja, mineralnih vod, kave in čajev brez sladkorja.

SKLEP št. 2.: Strateški svet za prehrano in Strateški svet za zdravstvo podpirata celovitejšo rešitev, ki bo prispevala k izboljšanju zdravstvenega stanja prebivalstva in v zvezi s tem predlagata, da pristojni resorji pripravijo nabor ukrepov za bolj zdrav življenjski slog na področju prehrane in dodatno uvedbo progresivne stopnje obdavčitve pijač z dodanim sladkorjem in sladili, še zlasti energijskih pijač.

Strateška sveta predlagata tudi pripravo celovite alkoholne in prehranske politike, ki bosta upoštevali zdravstveni vidik, predstavljali podlago za sprejem dodatnih ukrepov.

AD/2

Dr. Nataša Mis Fidler je člane obeh strateških svetov seznani, da v okviru Ministrstva za zdravje, Nacionalnega inštituta za javno zdravje in Ministrstva za okolje, podnebje in energijo 21. maja 2024 organizirajo strokovni posvet, kjer bodo predstavili prvi osnutek novih slovenskih nacionalnih smernic zdrave in trajnostne prehrane na podlagi skupin živil. Osnutek smernice je pripravila skupina 10 priznanih avtorjev. Na posvetu bodo sodelovali tudi strokovnjaki iz Harvarda, Oxforda in drugih organizacij oz. držav. Posvet bo potekal v angleščini. Prisotne je vljudno povabila k udeležbi.

Seja se je zaključila ob 17.30 uri.

Zapisala: Monika Golob Sluga

dr. Nataša Fidler Mis
predsednica Strateškega sveta za prehrano

dr. Erik Breclj
predsednik Strateškega sveta za zdravstvo